

УДК 368:339.13.017(477)

Євгенія ВОЙНОВА

РИНОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ І ЙОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ СЕРЕД ПРОВІДНИХ СТРАХОВИХ РИНКІВ СВІТУ

Досліджено ринок страхових послуг України. Проаналізовано статистичні показники світового ринку страхових послуг і виокремлено дев'ять країн, які є абсолютними лідерами за кожним показником, а саме: Великобританія, Люксембург, Данія, Багамські острови, Франція, Гонконг, Коста Ріка, Швейцарія, Венесуела. Проведено порівняння страхових ринків цих країн і діяльність провідних страхових компаній України. Доведено, що страховий ринок України є ефективним відповідно до сучасних ринкових умов, проте неідеальним стосовно потенціалу позитивного впливу на економіку країни.

Ключові слова: ринок страхових послуг, провідні страхові компанії України, лідери страхового ринку Великобританії, ефективність ринку, ідеальний страховий ринок.

Євгенія ВОЙНОВА

Рынок страховых услуг Украины и его позиционирование среди ведущих страховых рынков мира

Исследован рынок страховых услуг Украины. Проанализированы статистические показатели мирового рынка страховых услуг и выделены девять стран, которые являются абсолютными лидерами по каждому показателю, а именно: Великобритания, Люксембург, Дания, Багамские острова, Франция, Гонконг, Коста-Рика, Швейцария, Венесуэла. Проведено сравнение страховых рынков этих стран и деятельность их ведущих страховых компаний с реалиями Украины. Доказано, что страховой рынок Украины является эффективным в соответствии с современными рыночными условиями, однако не идеальным относительно потенциала положительного влияния на экономику страны.

Ключевые слова: рынок страховых услуг, ведущие страховые компании Украины, лидеры страхового рынка Великобритании, эффективность рынка, идеальный страховой рынок.

Evgeniia VOYNOVA

Ukrainian insurance market and its positioning among the world's leading insurance markets

Introduction. *The insurance market is an important infrastructure component of highly developed economies, playing the role of an accumulator of money from the population and enter-*

prises, and redistributing them through financial mechanisms to the real economy. Therefore, it is noteworthy to find out what the «ideal» insurance market is it and how this situation can be achieved in Ukraine.

Purpose. *The aim of the article is to analyze the criterion of determination the category “ideal” insurance market, to discover the Ukrainian insurance market and to identify how far the Ukrainian market from the ideal one.*

Results. *Absolute indicators of the insurance industry development in Ukraine are very small in comparison with international indicators. The Ukrainian insurance market is integrated into the world one, and although it presents a limited range of insurance products, this is likely due to the small demand, which makes it irrational to implement more.*

Conclusion. *The insurance market of Ukraine operates on a market basis, insurance companies meet the international standards and requirements of Ukrainian legislation. It is effective in terms of compliance with the current market conditions in Ukraine, but is far from perfect in terms of the potential of providing financial services to consumers and the use of accumulated insurance premiums in the financial system of the country.*

Keywords: *insurance market, leading insurance companies in Ukraine, leaders of the UK insurance market, market efficiency, ideal insurance market.*

JEL Classification: G22, G15.

Постановка проблеми. Страховий ринок є важливим інфраструктурним компонентом високорозвинених економік, що відіграє роль акумулятора грошових коштів у населення і підприємств, перерозподіляючи їх через фінансові механізми у реальний сектор економіки. Саме завдяки розвинутому ринку страхових послуг в країнах, де існує культура страхування і основні ризики, що можуть виникнути, є застрахованими, постраждали суб'єкти як юридичні, так і фізичні особи, забезпечені фінансовою підтримкою, що автоматично послаблює негативні наслідки, а за певних умов і зменшує тягар державного соціального захисту, як, наприклад, у випадку стихійних лих.

Водночас за умови невідповідності страхового ринку реаліям економіки, він не виконує повною мірою своїх функцій – ні фінансових, ні захисних. Тому постає питання, де знаходиться та межа “ідеального” страхового ринку і яким чином її можна досягти, зокрема таким країнам, як Україна.

До означеної проблеми, на наш погляд, варто підходити з кількох ракурсів. По-перше, необхідно визначити найбільш конкурентоспроможні країни на світовому ринку страхових послуг і дослідити досвід, характеристики розвитку їх національних страхових ринків. По-друге, віднайти формулу “ідеального страхового ринку”. По-третє, проаналізувати стан сучасного ринку страхових послуг України. По-четверте, оцінити реалії і можливості ринку страхових послуг України з точки зору його економічної ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Критерії оцінки конкурентоспроможності страхової галузі були розроблені А.С. Шірінян та Л.В. Шірінян [1, 2].

Проблема “ідеального” страхового ринку знайшла своє відображення в працях зарубіжних науковців. Учений Х.-В. Сінн ще у 1978 р. математично доводив ефективність функціонування страхового ринку [1]. Він зазначав, що страховий ринок є ефективним

за наявності будь-яких вигод від його існування. Як приклад, він наводить наявність Венеціанської морської торгівлі в Середземному морі в Середні віки, яка була дуже прибутковою, але водночас ризикованою і збитковою внаслідок нападів піратів. І лише завдяки тому, що почали з'являтися страхові контори, які за окрему плату брали на себе покриття потенційних збитків, цей вид економічної діяльності почав розвиватися.

Д. Порріні [2] ефективність страхової діяльності пов'язувала з можливістю класифікації ризиків із урахуванням поведінки суб'єктів страхування. Її дослідження доводять, що до страхування схильні найбільш ризикові особи, які, як правило, не турбуються про зменшення ризику, тим самим змушуючи страхові компанії збільшувати вартість страхового продукту, що автоматично робить його менш привабливим для найменш ризикових осіб, які відмовляються його купувати.

Т. Куросакі та Ф. Фафшамп [3] стверджують, що в разі існування ідеального страхового ринку вибір продукції не має залежати від споживчих і ризикових пріоритетів виробника. Вони доводять тезу, що страхові ринки не можуть бути ідеальними внаслідок таких факторів:

- наявність кредитних обмежень, що зменшують ефективність збереження;
- невиконання зобов'язань, що обмежує виконання неформальних взаємних домовленостей;
- інформація, яку необ'єктивно подають членам громади, зменшуючи можливості для формальних або неформальних умовних контрактів.

М. Люхнен [4] у своєму дисертаційному дослідженні дійшов висновку, що найбільш прийнятними і розповсюдженими методами дослідження ефективності світового ринку страхування є аналіз охоплення даних (data envelopment analysis (DEA) з таким мінімальним набором оцінки факторів, як:

праця, капітал, бізнес послуги, метод вільної оболонки (free disposal hull (FDH), метод стохастичної межі (stochastic frontier approach (SFA), метод без специфікації розподілу (distribution-free approach (DFA), метод товстої межі (thick frontier approach (TFA) і сучасні методи прикордонної ефективності, які полягають у порівнянні діяльності страхових компаній з певним "ідеалом" – домінантною компанією в галузі. Хоча під час порівняння ефективності страхових ринків країн вирізняються технічна ефективність (TE), економічна ефективність (CE), ефективність масштабу (SE) та ефективність розподілу (AE), автор здійснив розподіл країн лише за двома видами. Так, найвища технічна ефективність притаманна страховим компаніям Данії, Японії, Фінляндії, Норвегії та Швейцарії; а економічна ефективність – Данії та Японії [4, с. 63].

Наукові підходи до оцінки ефективності страхової галузі проаналізувала Є.Л. Прокоп'єва, яка визначила ефективність страхування як соціально-економічної системи через ступінь її корисності для суспільства, що виявляється через адекватну реалізацію притаманних їй функцій [5, с. 54]. Вона зазначає, що ефективність захисної функції виявляється, по-перше, через ступінь охоплення об'єктів страхування, як відношення кількості застрахованих об'єктів до потенційно можливої її кількості; по-друге, рівнем страхового захисту, через відношення сукупної страхової суми до страхової вартості; по-третє, ступенем збитковості страхування, як співвідношення суми сплаченого страхового відшкодування і страхової суми постраждалих об'єктів страхування. Ефективність попереджувальної функції характеризується, по-перше, обсягом фінансових ресурсів, що спрямовуються на відповідні заходи; по-друге, часткою постраждалих об'єктів, як відношення їх кількості до кількості застрахованих; по-третє, частотою

страхових випадків, як відсоткового співвідношення страхових випадків до кількості застрахованих об'єктів; по-четверте, рівнем знищення постраждалих об'єктів, як відношення суми страхових виплат до страхової суми постраждалих об'єктів. Ефективність ощадної функції характеризується часткою страхування життя, рівнем виплат за видами страхування життя, реальною доходністю накопичувальних фінансових продуктів; а ефективність інвестиційної функції страхування – доходністю інвестицій страхової галузі, ступенем диверсифікації інвестицій страховиків, обсягом інвестицій страховика у розрахунку на одиницю страхової суми, питомою вагою інвестицій страховика, що спрямовуються в реальні доходні активи. Водночас автор не визначив чітких кількісних критеріїв, відповідно до яких означені показники можна вважати ефективними для страхування.

Ефективність страхування як галузі знайшла своє відображення також у працях Т.В. Большунової [6]. Науковець визначала її за такими показниками, як: частка страхування у ВВП, зайнятість населення у цій галузі, рівень платежів до бюджету, відрахування на соціальну сферу. У Г.Г. Єрмоленко та Е.А. Сініциної [7] основними показниками є такі: відношення суми відшкодувань до суми завданого збитку (в ідеалі наближається до одиниці); відношення кількості об'єктів, яким були спричинені збитки внаслідок випадків, що можуть покриватися страхуванням, до кількості застрахованих об'єктів із загальної їх кількості (в ідеалі наближається до одиниці); відношення суми відшкодувань до обсягу збитку на застрахованих об'єктах (в ідеалі наближається до одиниці).

Українські науковці О.О. Гаманкова та В.К. Хлівний [8] на основі порівняння зі світовими тенденціями ґрунтовно доводять тезу, що за наявності значного потенціалу на сучасному етапі страховий ринок Укра-

їни є дуже слабо розвиненим, з майже відсутнім сегментом страхування життя в класичному його розумінні. Дослідження колективу науковців [9] доводить, що розвиток страхового ринку України відповідає міжнародним тенденціям, а сам ринок є найбільш капіталізований з усіх небанківських фінансових ринків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Охарактеризуємо означені підходи і визначимо особливості розвитку страхового ринку України. Розглянемо якісний аспект страхового ринку. За основу візьмемо фактичні дані діяльності страхової галузі України за 2016 – перше півріччя 2017 рр. [10] і зведемо їх в таблицю, щоб оцінити зміни і сучасну ситуацію (табл. 1).

Аналіз показників свідчить, що лівову частку страхування займає ринок іншого страхування, ніж страхування життя, що характерно для країн зі слабким економічним розвитком. Абсолютні показники розвитку страхової галузі є дуже слабкими, порівняно з міжнародними показниками, що посилюється девальвацією гривні (всі порівняльні розрахунки здійснюються у доларах США), а також відносно великою кількістю населення.

Для галузі страхування України притаманна консолідація страхових компаній (СК), що відповідає загальносвітовим тенденціям і виявляється у зменшенні кількості СК, зокрема з 2016 по 2017 – на 43 компанії.

Для України характерна низька концентрація страхового ринку. Так, в сегменті страхування життя на топ-3 СК припадає 55,2% частки ринку (687 млн грн страхових премій у 1 півріччі 2017 р.), а в сегменті іншому, ніж страхування життя, відповідно, 23,1% і 4623 млн грн. [6, с. 5]. Водночас більше 99% відповідної частки ринку утримують 20 компаній сегмента страхування життя і 150 компаній іншого страхування. Тож процес консолідації на страховому ринку є абсолютно виправданими і необхідним.

Таблиця 1

Показники розвитку страхової галузі України станом на 30.06.2017 р.*

Назва показника	Значення за 1 півр. 2017	Зміни, порівняно з 2016 р.
Кількість СК ¹ , у тому числі: – life – non-life	300 36 264	-43 -9 -34
ВСП ² , у тому числі страхування: 1) – life – non-life 2) – від фізичних осіб, у тому числі: – life – non-life;	21222,8 млн грн 1245,1 млн грн 19977,7 млн грн 6983,9 млн грн 1184,6 млн грн 5799,3 млн грн	+ 4 895,8 млн грн / +30% -69,6 млн грн +4965,4 млн грн +15,2% -4,7% +20,4%
Кількість укладених договорів страхування, у тому числі: – добровільного; – обов'язкового	89995,4 тис. 35847,8 тис. 54147,6 тис.	+7028,8 тис. +19472,2 тис. -12443,3 тис.
ЧСП ³	13509,5 млн грн	+ 527,5 млн грн/ +4,1%
Питома вага ЧСП у ВСП	63,7%	-15,8 в.п. ⁴
Частка ВСП до ВВП ⁵	3,23%	+0,23 в.п.
Частка ЧСП до ВВП ⁶	2,05%	-0,38 в.п.
ВСВ ⁷ (рівень ВСВ), у тому числі: 1) – добровільного; – обов'язкового; 2) – life – non-life 3) – фізичним особам; – юридичним особам	4783,9 млн грн (22,5%) 3363,7 млн грн (41,3%) 1154,3 млн грн (34,7%) 265,9 млн грн 4518 млн грн 2388,3 млн грн (34,2%)	+829,4 млн грн (-1,7 в.п.)/+21% +473,9 млн грн +290,9 млн грн (+6 в.п.) +67,9 млн грн/+34,3% +761,5 млн грн /+20,3% +34,3% (+5 в.п.)
ЧСВ ⁸ (рівень ЧСВ), у тому числі: 1) – добровільного; – обов'язкового; 2) – life; – non-life; 3) – авто; – медичне; – фінансових ризиків; – медичних витрат; – майна; – кредитів; – від нещасних випадків; – вантажів та багажу; – наземного транспорту (КАСКО); – ОСЦПВ ⁹ ; – "Зелена картка" ¹⁰ ; – вогневі ризики і ризики стихійних явищ	4614,9 млн грн (34,2%) 3263,8 млн грн (45,1%) 1085,2 млн грн (35,2%) 265,9 млн грн (21,4%) 4349 млн грн (35,5%) 2289,7 млн грн 825,9 млн грн (63,2%) 671,6 млн грн (73,4%) 123,4 млн грн (32,4%) 116 млн грн (8,7%) 78,5 млн грн (55,9%) 75,6 млн грн 29,4 млн грн 1208,2 млн грн (51,8%) 916,6 млн грн (50,9%) 165 млн грн (33,4%) 13,5 млн грн (1,9%)	+843,1 млн грн / +22,4% (+5,1 в.п.) +768,3 млн грн +280,1 млн грн (+6,7 в.п.) +67,9 млн грн /+34,3% (+6,3 в.п.) +775,2 млн грн /+21,7% (+4,9 в.п.) +568,7 млн грн /+33% +183,7 млн грн/+28,6% (+5,9 в.п.) +255,4 млн грн /+61,4% (+26 в.п.) +27 млн грн /+28% (+0,6%) +54,3 млн грн /+88% (+3,9 в.п.) -297,8 млн грн /-79,1% (-48,2 в.п.) +32,1 млн грн /+73,8% -60,8 млн грн /-67,4% +282,2 млн грн (+4,7 в.п.) + 265,4 млн грн (+12,3 в.п.) +21,2 млн грн (+4,1 в.п.) -24,2 млн грн (-2,8 в.п.)
Перестраховання, у тому числі: – із резидентами; – із нерезидентами	9771 млн грн 7713,3 млн грн 2057,7 млн грн	+5729,8 млн грн +4368,3 млн грн -327,1 млн грн
Обсяг сплачених статутних капіталів	12758,4 млн грн	+223,6 млн грн
Загальні активи страховиків	55173,3 млн грн	+451,1 млн грн/ +0,8%
Страхові резерви, у тому числі: – технічні резерви; – резерви зі страхування життя	20778,1 млн грн 7797,5 млн грн. 12980,6 млн грн.	+1741,3 млн грн -4090,6 млн. грн. +5831,9 млн грн.
Активи для представлення коштів страхових резервів (частка від цілого), у тому числі: – ЦП ¹¹ , зокрема: 1) акції; 2) цінні папери, імітовані державою; 3) облігації; 4) іпотечні сертифікати. – банківські вклади; – права вимоги до перестраховиків; – грошові кошти на поточних рахунках і готівка в касі; – нерухоме майно; – інвестиції в економіку ¹² ; – кредити страховальникам для житлового будівництва	33787,1 млн. грн. 13902,3 млн грн (41,1%) 6923,9 млн грн (20,5%) 5862,4 млн грн (17,4%) 998,1 млн грн (3%) 117,9 млн грн (0,3%) 10684,2 млн грн (31,6%) 3741,2 млн грн (11,1%) 2796,3 млн грн (8,3%) 2566,3 млн грн (7,6%) 49,5 млн грн (0,1%) 12,5 млн грн (0,04%)	+44,9 млн грн /+0,1% +155,9 млн грн /+1,1% -1945,4 млн грн /-21,9% +1593 млн грн /+37,3% +471,9 млн грн /+89,68% +36,4 млн грн /+44,66% -270,5 млн грн/-2,5% +139,9 млн грн /+3,9% -353,8 млн. грн. /-11,3% +336,4 млн грн /+15% +19,3 млн грн /+63,9% +12,1 млн грн /+3025%

* Побудовано на основі [6].

¹ СК – страхова компанія.

² ВСП – валові страхові премії.

³ ЧСП – чисті страхові премії.

⁴ В.п. – відсоткові пункти.

⁵ Розрахунковий показник, відповідно до показника ВВП в 2 кв. 2017 р. на рівні 656977 млн грн.

⁶ Розрахунковий показник, відповідно до показника ВВП в 2 кв. 2016 р. на рівні 535324 млн грн.

⁷ ВСВ – валові страхові виплати (відшкодування).

⁸ ЧСВ – чисті страхові виплати.

⁹ ОСЦПВ – обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.

¹⁰ "Зелена картка" – обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів за міжнародними договорами.

¹¹ ЦП – цінні папери.

¹² Інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України.

Індекс конкурентоспроможності Герфіндаля-Хіршмана страхової галузі у 1 півріччі 2017 р. становив 305,81, що свідчить про те, що страховий ринок України наближається до умов досконалої конкуренції. Його значення для ринку страхування життя на рівні 1425,52 свідчить про середню конкуренцію, а для ринку іншого страхування – на рівні 339,58, що свідчить про наявність високої конкуренції.

В сегменті іншому, ніж страхування життя, лівова частка ЧСП припадає на автострахування (34,2%), більше ніж по 9% – на страхування майна, життя та медичне страхування, більше ніж по 5% – страхування фінансових ризиків, вогневих ризиків і ризиків стихійних явищ, більше ніж по 3% – страхування відповідальності перед третіми особами, авіаційне страхування, багажів і вантажу, від нещасних випадків, більше ніж по 1% – страхування медичних витрат, здоров'я на випадок хвороби, кредитів. За ЧСВ лідирує також автострахування, що становить 49,6% усіх страхових виплат. За ним слідує медичне страхування (17,9%), фінансових ризиків (14,6%), життя (5,8%), інші види (3%).

Для того, щоб мати можливість оцінити наведені показники і ефективність страхової галузі, скористаємося методом порівняння з країнами-лідерами світового страхового ринку:

- за абсолютним значенням експорту страхових послуг в обсязі більше 10 млрд дол. США в рік – Великобританія (33 млрд дол. США), США, Ірландія (Україна – 13 млн дол. США);
- за часткою експорту страхових послуг у ВВП країни більше 4,5% – Люксембург (5,57%), Ірландія (Україна – 0,01%);
- за часткою міжнародної торгівлі страховими послугами у загальній торгівлі послугами більше 10% експорту та імпорту

- Ботсвана (17,4%), Мексика, Тринідад і Тобаго (Україна – 0,1%);
- за комплексним рейтингом конкурентоспроможності країни на світовому ринку страхових послуг до першої десятки належать Данія, Гонконг, Фінляндія, Маврикій, Швеція, Нова Зеландія, Словенія, Франція, Сінгапур, Нідерланди (Україна – 71 місце в світі);
- за щільністю страховиків на ринку більше 180 компаній на мільйон дорослого населення – Багамські острови (473 компанії), Сент-Кітс і Невіс, Антигуа і Барбуда, Домініка, Гренада, Сент-Вінсент і Гренадіни, Аруба, Люксембург, Вануату, Сент-Люсія (Україна – 9 компаній, 43 місце);
- за найнижчими бар'єрами входу та виходу зі страхового ринку, де за п'ять років більше 40 страхових компаній заходили та виходили з ринку, – Франція (338 страхових компаній), Росія, Нідерланди, Ірландія, Швеція, Україна, Нова Зеландія, Багамські острови, Зімбабве, Іспанія (Україна – 87 страхових компаній, 6 місце);
- за ємністю страхового продукту (частці активів страхових компаній у ВВП) більше 25% – Франція (105%), Данія, Бельгія, Німеччина, Республіка Корея, Сінгапур, Австрія, Фінляндія, Сальвадор, Малайзія (Україна – відсутні дані, тому 37 місце);
- за динамікою розвитку сегмента страхування життя більше 0,8% приріст страхових премій у ВВП у 2013 р., порівняно з 2003 р., – Гонконг (5,16%), Португалія, Японія, Маврикій, Данія, Люксембург, Таїланд, Ямайка, Швеція, Бразилія (Україна – 0,14%, 38 місце);
- за динамікою розвитку сегмента іншого, ніж страхування життя, більше 0,33% приріст страхових премій у ВВП у 2013 р., порівняно з 2003 р., – Венесуе-

- ла (2,25%), Республіка Корея, Еквадор, Білорусь, Китай, Іран, Того, Туреччина, Нова Зеландія, Панама (Україна – (-1,6)%, 96 місце);
- за ринковою концентрацією страхового ринку більше 60% частки валових премій за підписаними страховими договорами чотирьох найбільших страхових компаній країни до загальної суми страхових премій за підписаними контрактами – Коста-Ріка (85,5%), Уругвай, Іран, Ангола, Маврикій, Індія, Ямайка, Катар, Єгипет, Литва (Україна – 14,8%, 84 місце);
 - за щільністю страхування більше 4000 дол. США частки премій на одиницю вкладеного капіталу – Швейцарія (7934 дол. США), Люксембург, Данія, Нідерланди, Гонконг, Фінляндія, Великобританія, Норвегія, Тайвань, США (Україна – 50 дол. США, 79 місце).

Дані свідчать про те, що страховий ринок України є слабо розвиненим, порівняно з іншими країнами.

Якщо проаналізувати показники діяльності страхової галузі дев'яти країн-лідерів [11] і порівняти їх з показниками України, то в нашій країні на одну страхову компанію припадає потенційних 142 тис. осіб. Це суттєвий показник, і в умовах зменшення кількості страхових компаній очікується його збільшення. В Люксембургу, який спеціалізується на страхових послугах і є світовим фінансовим центром, на одну страхову компанію припадає 6,5 тис. осіб. Проте Люксембург – це країна з населенням лише 580 тис. осіб, і 90% страхування здійснюється за його кордонами. Відповідно, фактична кількість осіб, яких обслуговують страхові компанії Люксембургу, є значно більша. Серед країн-лідерів найвищий показник у Франції – 84 тис. осіб на одну страхову компанію. Потім слідують

Данія (64 тис.), Великобританія (46 тис.), Гонконг (44 тис.), Швейцарія (36 тис.) .

Водночас для розуміння того, завдяки чому ці країни зайняли провідні позиції зі страхування, наведемо короткі історичні довідки про їх страхові ринки.

Саме у Великобританії була створена перша в світі страхова компанія Phoenix Assurance ще у 1667 р. внаслідок Великої пожежі в Лондоні, яка знищила більше 13 тис. будівель. На сьогодні страхова галузь Великобританії [12] є однією з найбільших і перебуває на 4 місці в світі і на першому серед країн ЄС. Внесок страховиків в економіку країни становить 130 млрд фунтів стерлінгів до державного бюджету у вигляді податків. В галузі працює більше 305,5 тис. осіб. 65,64 млн осіб і 26,7 млн домогосподарств обслуговують 934 загальні страховики і 435 авторизованих компаній зі страхування життя. В країні дуже високий відсоток покриття страхуванням: 76,4% домогосподарств страхують домашнє майно, 75,2% – транспортні засоби, 64,8% – будівлі, 20% – життя. Найбільшою страховою компанією Великобританії є Prudential Plc., яка була заснована в 1848 р. у Лондоні і на сьогодні стала транснаціональним фінансовим конгломератом, обслуговує майже 24 млн клієнтів у різних країнах світу.

Початок страхової діяльності в Люксембургу поклала швейцарська страхова компанія Baloise ще у 1876 р., хоча законодавство зі страхування з'явилося у 1853 р. Оскільки Люксембург – одна із найбагатших країн, з високим рівнем доходу населення і соціальним забезпеченням, високою мобільністю населення, страхові компанії обрали спеціалізацію – страхування життя і перестраховання. 90% діяльності страхових компаній здійснюється за кордоном, тому ця галузь є досить вагомим на світовому ринку. В країні здійснюють діяльність

46 компаній сегмента страхування життя, 42 компанії іншого страхування і 216 пере-страховиків [13]. Прикладом високого рівня страхової свідомості і культури є те, що на фоні розвиненої безкоштовної державної системи охорони здоров'я, якою забезпечені всі резиденти країни, 75% населення додатково має медичні страховки, які супроводжують його, у тому числі під час перебування за кордоном. Ефективність страхування в Люксембургу також визначається дуже високим обсягом податкових платежів – 372 млн євро. Провідною страховою компанією є WEALINS. Вона надає послуги страхування в 11 країнах з сумарними коштами в управлінні – 8,5 млрд євро.

Перша страхова компанія в Данії створена в 1917 р. У цій країні виокремлюється галузь страхування будинків від пожеж разом зі страхуванням життя та іншого, ніж страхування життя. На сегмент страхування життя припадає більше 87% ринку. В цілому страховий ринок є добре розвиненим, забезпечуючи 2,2 млрд датських крон податкових надходжень до бюджету країни. Незважаючи на наявність безкоштовної системи охорони здоров'я, яку забезпечує держава за рахунок значної суми податкових відрахувань і покриває 100% резидентів, 2,2 млн осіб (33%) населення ще покрито додатковим базовим добровільним медичним страхуванням і 27% додатковим розширеним. На сьогодні провідною страховою компанією Данії є PFA Pension, частка ринку якої становить 25% сегмента страхування життя [14].

Страховий ринок Франції розвивається вже більш, ніж 300 років. Він вважається найдосконалішим і регулюється страховим кодексом з виокремленням 56 типів страхової діяльності, 26 страхових галузей з підгалузями. Страхові поліси продає широка мережа дистриб'юторів по всій країні. Страхуванням, зокрема медичним, покрито 80%

населення країни, що свідчить про високий ступінь свідомості громадян. Провідною страховою компанією є CNP Insurance [15].

Перше страхове агентство на Багамських островах для обслуговування канадців було започатковане американо-канадським страховим гігантом Imperial Life Assurance Company of Canada в 1899 р. Маленька країна (населення 380 тис. осіб) обрала шлях розвитку офшорного фінансового центру із концентрацією на кептивному страхуванні. Водночас за наявності безкоштовного державного медичного забезпечення 49% населення країни має додаткове медичне страхування [18].

В Швейцарії страховий ринок розвивається з 1826 р. і нині є глобальним страховим і перестраховим центром. Страхування життя тут переважає над ризиковим страхуванням. Великі страхові компанії найбільшу частину прибутку отримують від закордонної діяльності. В країні інтенсивно розвиваються страхові інновації і зосереджується увага на поліпшенні ефективності діяльності компаній шляхом зниження витрат. За відсутності в країні безкоштовного державного медичного забезпечення приватне медичне страхування є обов'язковим для всього населення, у тому числі для іноземних громадян, які залишаються в країні більше, ніж на 90 днів. Провідними страховими компаніями в країні є AXA Winterthur – в сегменті ризикового страхування і AXA Leben AG та Swiss Life – в сегменті страхування життя [17].

Страховий ринок Гон Конгу почав інтенсивно розвиватися з 1970-х рр. завдяки сприятливій макроекономічній ситуації на фоні розвитку території як міжнародного фінансового центру. Відсутність валютного контролю була додатковим фактором стимулювання приходу міжнародних страхових компаній. Будучи під протекторатом Великобританії, Гон Конг використовував

британську модель регулювання страхової діяльності. Перша страхова компанія була відкрита у 1865 р. як філія британської страхової компанії. В країні з населенням 7,3 млн. осіб працює 161 страхова компанія, з яких на страхуванні життя спеціалізуються 48 компаній, 94 – займаються загальним, а 19 – композитним страхуванням. Високо розвинене страхування життя, поліси якого мають 82% населення. Провідними страховими компаніями є AXA General та HSBC Life у відповідних сегментах [18].

Коста Ріка є найбільш розвинутою країною Центральної Америки. В країні у 2013 р. здійснювали діяльність 13 страхових компаній, 49 операторів автострахування, 17 брокерів, 63 страхових агенти. Показовим є те, що 94,4% населення обслуговує та чи інша страхова компанія. Інтенсивний розвиток країни розпочався з 1980-х рр. завдяки зваженій політиці країни з лібералізації торгівлі й орієнтації на відкритість іноземним інвестиціям, що дало позитивні результати на фоні політичної стабільності й економічного зростання. Започаткування страхової діяльності в країні належить до 1843 р., коли страхові послуги надавали американські та канадські страхові компанії. Державна монополія на страхові послуги була запроваджена з 1924 по 2008 рр. з метою удосконалення страхового захисту і використання акумульованих коштів на користь економічного розвитку країни, після чого розпочався процес лібералізації страхової галузі і відкритість її іноземним компаніям. На сьогодні головними страховими компаніями країни є державна компанія Instituto Nacional de Seguros (INS) і приватна Pan American Life Insurance, які майже порівну розподіляють 88% ринку іншого страхування, при концентрації 88% ринку страхування життя в INS [19].

Венесуела є дуже бідною країною. Хоча основною галуззю економіки є нафтова галузь, державна монополія на неї робить її вкрай неефективною на фоні продовження підтримки соціалізму. Нині через нестабільну та недемократичну політичну атмосферу до країни застосовують міжнародні санкції, що обмежує доступ до міжнародних ринків капіталу. Хоча перша національна страхова компанія була відкрита в країні ще у 1893 р., страховий ринок тут розвинений слабо, що є відображенням економічного стану. Незважаючи на те, що система охорони здоров'я у Венесуелі слабо розвинена, тут відсутня культура страхування життя, цей сегмент займає лише 3,5% ринку. Лідером з приросту страхових премій у сегменті іншого страхування країна стала, на нашу думку, через високий рівень інфляції, яка в 2016 р., за неофіційними розрахунками, сягнула 720%. Провідною страховою компанією в країні є Caracas de Liberty Mutual [20].

Щодо України [21], то передумови розвитку страхової галузі в Західній Україні були закладені ще у 1892 р., коли у Львові з'явилася перша страхова компанія "Українське страхове товариство "Дністер", що ефективно функціонувала до 1939 р. У 1857 р. в Одесі була відкрита філія Російського товариства пароплавства і торгівлі, котре надавало страхові послуги. В Полтаві у 1863 р. було відкрито товариство взаємного страхування від вогню. Також є посилення на існування до того часу на території сучасної України перших британських страхових компаній. Ситуація почалася змінюватись з 1918 р., коли проголосили націоналізацію страхових компаній, впроваджували державну монополію на страхування, а фактично компанії просто закривали, конфіскуючи активи. Державне страхування з'явилося лише у 1929 р. і працювало до 1988 р., коли держава до-

зволила створювати кооперативні страхові установи. Формування страхової галузі України нагадує розвиток Коста Ріки, де ринок почав формуватись майже на 20 років пізніше, проте виявив більшу ефективність за рахунок відкритості не тільки іноземним страховим компаніям, а й в загалом іноземному капіталу в усіх сегментах господарювання, на який припадає 30% експорту країни.

Порівняльна характеристика розвитку страхових ринків згаданих країн зображена у табл. 2.

Логічно констатувати, що ринок формується страховими компаніями і результати розвитку страхового ринку країни є відображенням розвитку цих компаній, насамперед – компанії-лідера. Скористаємося методом порівняння (табл. 3).

Якщо порівняти обсяги діяльності провідних страхових компаній, то стає очевидним, що в Україні вони обслуговують

порівняно дуже малу кількість клієнтів, відповідно, в управлінні у них перебуває надто мало коштів, щоб якісно впливати на економічну ситуацію.

Як видно з табл. 3, провідними страховими компаніями в Україні є іноземні. Хоча на українському ринку вони присутні відносно недавно, проте мають достатній досвід – понад 200 років на світовому страховому ринку. Водночас показники ефективності їх діяльності відповідають аналогічним показникам провідних страхових компаній у країнах-лідерах. Різниця лише у низькому попиті в Україні на страхові послуги.

Висновки. На основі вищезазначеного можемо зробити висновки, що страховий ринок України інтегрований у світовий ринок, працює на ринкових засадах, а страхові компанії відповідають світовим стандартам і вимогам українського законодавства. На нашу думку, український страховий ринок є ефективним з точки зору відповід-

Таблиця 2

Показники розвитку страхових ринків країн-лідерів і України*

Країна	Дата появи	Населення	Застраховано осіб, % населення	К-сть працюючих	Кількість компаній
Великобританія	1667	65 млн	76%	305 тис.	934 general, 435 life
Люксембург	1876	580 тис.	75%	6,6 тис.	299
Данія	1917	5,7 млн	27% має приватне страхування здоров'я	17 тис.	19 life, 68 non-life
Багамські о-ви	1899	340 тис.	49%	1,3 тис.	205
Франція	1673	66 млн	80% має медичне страхування	16,4 тис.	365
Гонконг	1865	7,347 млн	82% застрахувало життя	84 тис.	161 (48 life, 94 general, 19 composite)
Венесуела	1893	23 млн	23375 застрахувало життя (0,1%), 44969 всього (0,19%)		121
Коста-Ріка	1843	4,857 млн	94,4% має різного роду страхові поліси		13
Швейцарія	1826	8,372 млн	99,9%/	10 тис.	154
Україна	1857	44 млн	менше 5% населення застрахувало життя	29 тис.	296

* Складено на основі [10–21].

Показники діяльності страхових компаній країн-лідерів світового ринку страхування й України*

Країна (компанія)	Рік заснування	Кількість клієнтів/країн	Активів в управлінні/глобально	Штат працівників/всього	Коефіц. платоспроможності
Великобританія "Prudential plc."	1848	24 млн / 40	635 млрд фунтів стерлінгів / 1,299 трлн дол. ¹	23 507 / 49 000	201%
Люксембург "WEALINS"	1922	/ 11	8,5 млрд євро	634	261%
Данія "PFA Pension"	1917	1,2 млн / 1	46,2 млрд дол.	1 276	285%
Багамські о-ви "Colina Imperial"	1899	100 тис. / 3	633 млн дол.		> 150%
Франція "CNP Assurance"	1857	49 млн / 8	335 млрд євро	3500/5000	177%
"Covea"	1999	11 млн / 6	104 млрд євро	21341/4500	351%
"AXA" 21% світової частки	1816	107 млн / 64	300 млрд євро / 1429 млрд євро	14296/ 82484	197%
Гонконг "HSBC"	1865	38 млн/ 67	2375 млрд дол.	230000	147,7%
"AXA General"	2012	1 млн/ ін. ²	340 млн євро	1581	>150%
Венесуела "Caracas de Liberty Mutual"	1943	700 тис. /1	2,2 млн дол.	1776	15,43%
Коста-Ріка "Instituto Nacional de Seguros"	1924	/1	1,4 млн колонів	2500	170%
"Pan American life"	2010	/ін.		68	
Швейцарія "AXA Winterthur"	1875	1,94 млн/ ін.	11 млрд CHF	4000	376%
Swiss Life	1857	1,3 млн/9	100 млрд CHF	1250	160%
Україна "UNIQA"	1994	700 тис./ін.	891,8 млн грн.	1011	100,8% ³
"AXA Insurance"	2007	500 тис./ін.	> 1 млрд грн.	745	182%

* Складено на основі офіційних сайтів компаній.

¹ Дол. – долари США, якщо інше не зазначено.

² Іноземна страхова компанія, яка впроваджує діяльність на території країни.

³ Розрахунково за 2016 р. (чисті премії (1088416 грн)+амортизація (8577 грн))/(довгострокові зобов'язання (922647 грн) + поточні зобов'язання (164952 грн)).

ності сучасним ринковим умовам в Україні, проте далеко не ідеальним з точки зору можливого потенціалу надання фінансових послуг споживачам і використання накопичених страхових премій у фінансовій системі країни.

Список використаних джерел

1. Sinn H.-W. *The efficiency of insurance market* / H.-W. Sinn // *European economic review*. – 1978. – № 11. – P. 321–341.

2. Porriny D. *Risk classification efficiency and the insurance market regulation* / D. Porriny // *Risks*. – 2015. – № 3. – P. 445–454.

3. Kurosaki T. *Insurance market efficiency and crop choices in Pakistan* [Electronic resource] / T. Kurosaki, M. Fafchamps // *Journal of development economics*. – 2002. – № 67. – P. 419–453. – Access mode : <https://web.stanford.edu/~fafchamp/insur.pdf>

4. Luhn M. *Efficiency and competition in insurance markets* [Electronic resource] / M. Luhn. – University of St. Gallen. – Bamberg, Germany. – 2009. – 174 p. – Access mode : [http://verdi.unisg.ch/www/edis.nsf/SysLkpByIdentifier/3675/\\$FILE/dis3675.pdf](http://verdi.unisg.ch/www/edis.nsf/SysLkpByIdentifier/3675/$FILE/dis3675.pdf)

5. Прокопьева Е.Л. *Оценка эффективности страхового сектора: методы и подходы* [Электронный ресурс] / Е.Л. Прокопьева // *Финансы и кредит*. – 2016. – № 12. – С. 50–60. – Режим доступа : <https://cyberleninka.ru/article/n/otsenka-effektivnosti-strahovogo-sektora-metody-i-podhody>

6. Большунова Т.В. *Критерии и показатели оценки социальной эффективности страхования* [Электронный ресурс] / Т.В. Большунова // *Вестник ТГУ*. – 2008. – № 10. – С. 195–197. – Режим доступа : <https://cyberleninka.ru/article/n/kriterii-i-pokazateli-otsenki-sotsialnoy-effektivnosti-strahovaniya>

7. Ермоленко Г.Г. Комплексная оценка эффективности страховых услуг / Г.Г. Ермоленко, Е.А. Сеницина // *Научный вестник: Финансы, банки, инвестиции* – 2016. – №1. – С. 51–55.
8. Гаманкова О.О. Страховий ринок України у глобальному страховому просторі [Електронний ресурс] / О.О. Гаманкова, В.К. Хлівний // *Фінанси України*. – 2012. – №. 5 – С. 58–67. – Режим доступу : http://fu.minfin.gov.ua/docs/FU_12_05_058_uk.pdf
9. Kurylo V. The development of the insurance market of Ukraine amid the global trends in insurance / V. Kurylo, L. Kurylo, Y. Zhovnirchuk, Y. Kartashov, S. Sokol // *Management and financial innovations*. – 2017. – № 14 (1-1). – P. 211–216.
10. Підсумки діяльності страхових компаній за I півріччя 2017 року [Електронний ресурс] // *Фориншурер страхование*. – 2018. – 33 с. – Режим доступу : <https://forinsurer.com/files/file00621.pdf>
11. Financial access survey [Electronic resource]. – IMF, 2018. – Access mode : <http://data.imf.org/?sk=E5DCAB7E-A5CA-4892-A6EA-598B5463A34C&slid=1390030341854>
12. UK insurance and long-term savings: Key facts [Electronic resource]. – Association of British insurance. – 2016. – 32 p. – Access mode : <https://www.abi.org.uk/globalassets/sitecore/files/documents/publications/public/2016/keyfacts/keyfacts2016.pdf>
13. Life assurance. Luxembourg for Finance [Electronic resource]. – 2016. – 24 p. – Access mode : http://www.luxembourgforfinance.com/sites/luxembourgforfinance/files/lff_assurance_en_web_0.pdf
14. Denmark: PFA Pension [Electronic resource] // IGP. – 2018. – Access mode : <https://www.igpinfo.com/igpinfo/networkpartners/publicpartners.php?denmark>
15. The French insurance market in figures 2012 [Electronic resource]. – ACPR, 2013. – 58 p. – Access mode : https://acpr.banque-france.fr/fileadmin/user_upload/acpr/publications/rapports-annuels/201312_French-Insurance-Market-in-figures.pdf
16. Our history [Electronic resource] // J.S. Johnson Peace of mind insurance and Brokers. – 2018. – Access mode : <https://www.jsjohnson.com/own-history/>
17. Switzerland. Detailed assessment of observance. Insurance core principles [Electronic resource]. – IMF, 2014. – Access mode : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2014/cr14265.pdf>
18. Insurance industry in Hong Kong [Electronic resource] // HKTDC Research. – 19.01.17. – Access mode : <http://hong-kong-economy-research.hktdc.com/business-news/article/Hong-Kong-Industry-Profiles/Insurance-Industry-in-Hong-Kong/hkip/en/1/1X000000/1X003UWM.htm>
19. Costa Rica: The development of a new insurance market [Electronic resource] // WWL. – May 2012. – Access mode : <http://whoswholegal.com/news/features/article/29591/costa-rica-development-new-insurance-market>
20. Machua Millett M. Venezuela: insurance and reinsurance in Venezuela: Government encroachment in a booming market [Electronic resource] / M. Machua Millett // *Mondaq*. – 10.03.2010 – Access mode : <http://www.mondaq.com/x/95542/Reinsurance/Insurance+And+Reinsurance+In+Venezuela+Government+Encroachment+In+A+Booming+Market>
21. Скидан М. Історія страхування в Україні: передумови виникнення, етапи розвитку, перспективи, невирішені проблеми [Електронний ресурс] / М. Скидан // *Страховий клуб КНЕУ*. – 2017. – Режим доступу : <http://pck.kneu.edu.ua/?p=686>

References

1. Sinn, H.-W. (1978). The efficiency of insurance market. *European Economic Review*, 11, 321–341.
2. Porriny, D. (2015). Risk classification efficiency and the insurance market regulation. *Risks*, 3, 445–454.
3. Kurosaki, T. & Fafchamps, M. (2002). Insurance market efficiency and crop choices in Pakistan. *Journal of development economics*, 67, 419–453. Available at: <https://web.stanford.edu/~fafchamp/insur.pdf>

4. Luhnén, M. (2009). *Efficiency and competition in insurance markets*. University of St. Gallen. Bamberg, Germany. Available at: [http://verdi.unisg.ch/www/edis.nsf/SysLkpByIdentifier/3675/\\$FILE/dis3675.pdf](http://verdi.unisg.ch/www/edis.nsf/SysLkpByIdentifier/3675/$FILE/dis3675.pdf)
5. Prokopieva, E.L. (2016). *Otsenka effektivnosti strahovogo sektora: metody i podhody [Evaluating the efficiency of the insurance sector: methods and approaches]*. *Finansy i credit – Finances and credit*, 12, 50–60. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/otsenka-effektivnosti-strahovogo-sektora-metody-i-podhody>
6. Bolshunova, T.V. (2008). *Kriterii i pokazateli otsenki sotsialnoy effektivnosti strahovaniya [Criteria and parameters of insurance social efficiency estimation]*. *Vestnik TGU – Bulletin of TGU*, 10, 195–197. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/kriterii-i-pokazateli-otsenki-sotsialnoy-effektivnosti-strahovaniya>
7. Ermolenko, G.G., & Sinitsina, E.A. (2016). *Komplekstaya otsenka effektivnosti strahovih uslug [Complex assessment of the insurance services effectiveness]*. *Nauchnyy vestnik: finansy, banki, investitsii – Scientific bulletin: finance, banks, investments*, 1, 51–55 [in Russian].
8. Gamankova, O.O., & Hlivniy, V.K. (2012). *Strahoviy rynek Ukrainy u globalnomu strahovomu prostori [Insurance market of Ukraine in the global insurance space]*. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 5, 58–67. Available at: http://fu.minfin.gov.ua/docs/FU_12_05_058_uk.pdf
9. Kurylo, V., Kurylo, L., Zhovnrchyk, Y., Kartashov, Y., & Sokol, S. (2017). *The development of the insurance market of Ukraine amid the global trends in insurance*. *Management and financial innovations*, 14 (1-1), 211–216.
10. *Pidsumky diialnosti strahovyh kompaniy za I pivrichcha 2017 roku. (2018). [Results of the activity of insurance companies for the first half of 2017]. Forinsurer strahovanie – Forinsurer insurance [in Ukrainian]* Available at: <https://forinsurer.com/files/file00621.pdf>
11. *Financial access survey. (2018). IMF.* Available at: <http://data.imf.org/?sk=E5DCAB7E-A5CA-4892-A6EA-598B5463A34C&slid=1390030341854>
12. *UK insurance and long-term savings: Key facts. (2016). Association of British insurance.* Available at: <https://www.abi.org.uk/globalassets/sitecore/files/documents/publications/public/2016/keyfacts/keyfacts2016.pdf>
13. *Life assurance. (2016). Luxembourg for Finance.* Available at: http://www.luxembourgforfinance.com/sites/luxembourgforfinance/files/lff_assurance_en_web_0.pdf
14. *Denmark: PFA Pension. (2018). IGP.* Available at: <https://www.igpinfo.com/igpinfo/network-partners/publicpartners.php?denmark>
15. *The French insurance market in figures 2012. (2013). ACPR.* Available at: https://acpr.banque-france.fr/fileadmin/user_upload/acp/publications/rapports-annuels/201312_French-Insurance-Market-in-figures.pdf
16. *Our history. (2018). J.S. Johnson Peace of mind insurance and Brokers.* Available at: <https://www.jsjohnson.com/own-history/>
17. *Switzerland. Detailed assessment of observance. Insurance core principles. (2014). IMF.* Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2014/cr14265.pdf>
18. *Insurance industry in Hong Kong. (2017). HKTDC Research.* Available at: <http://hong-kong-economy-research.hktdc.com/business-news/article/Hong-Kong-Industry-Profiles/Insurance-Industry-in-Hong-Kong/hkcp/en/11X000000/1X003UWM.htm>
19. *Costa Rica: The development of a new insurance market. (2012). WWL.* Available at: <http://whoswholegal.com/news/features/article/29591/costa-rica-development-new-insurance-market>
20. *Machua Millett M. (2010) Venezuela: Insurance and reinsurance in venezuela: Government encroachment in a booming market. Mondaq.* Available at: <http://www.mondaq.com/x/95542/Reinsurance/Insurance+And+Reinsurance+In+Venezuela+Government+Encroachment+In+A+Booming+Market>
21. *Skydan, M. (2017) Istorii strakhuvannia v Ukraini: peredumovy vynyknennia, etapy rozvytku, perspektyvy, nevyrisheni problemy [The history of insurance in Ukraine: the background of origin, stages of development, prospects, unresolved issues]. Strahovoy club KNEU – KNEU insurance club.* Available at: <http://pck.kneu.edu.ua/?p=686>

Стаття надійшла до редакції 23.11.2017.